

Davor Mikas*
Sveučilište u Mostaru, Fakultet
prirodoslovno-matematičkih i odgojnih
znanosti

Katarina Šimić
Sveučilište u Mostaru, Fakultet
prirodoslovno-matematičkih
i odgojnih znanosti

Ivana Rajič

UDC: 174.6-053.6(497.5)
DOI: 10.19090/zop.2019.28.111-136
Originalni naučni rad

KOCKANJE - ZABAVA ILI OPASNA OVISNOST?

Apstrakt: Posljednjih godina istraživanja o kockanju sve su brojnija, a tema aktualnija zbog ozbiljnih posljedica (društvenih, obiteljskih, moralnih) koje uzrokuje. Cilj rada je ispitati učestalost i navike kockanja srednjoškolaca u Dubrovniku, te utvrditi postoji li povezanost između sociodemografskih obilježja ispitanika i učestalosti kockanja. U istraživanju su sudjelovala 162 učenika srednjih škola u Dubrovniku (gimnazije i srednje strukovne škole) pri čemu je zastupljenost mladića bila veća (N=106, 65,4%) u odnosu na djevojke (N=56, 34,6%). Kako bi odgovorili na postavljeni cilj, koristili smo dva instrumenta: *Upitnik o općim sociodemografskim podacima* i *Upitnik aktivnosti kockanja*.

Rezultati pokazuju kako je 78,4% učenika obuhvaćenih istraživanjem bar jednom u životu igralo igre na sreću (u bilo kojem obliku), a samo 21,6% sudionika nikad nije primjenjivao niti jedan oblik igara na sreću. Sportske kladionice (51,20%) predstavljaju najčešći oblik kockanja učenika u Dubrovniku. Zatim, slijede lutrijske igre kao što su *Loto*, *Bingo* i *Eurojackpot* (47,50%), dok je najmanje zastupljen rulet (21%). S obzirom na sociodemografske karakteristike uzorka, utvrđeno je kako učenici muškog spola kockaju više od vršnjakinja ženskog spola, te, s obzirom na vrstu škole koju pohađaju, utvrđeno je kako su učenici iz gimnazije manje skloni kockanju od učenika strukovne škole. Dobiveni rezultati mogu poslužiti kao smjernice za planiranje izrade preventivnih programa rizičnih ponašanja adolescenata.

Gljučne riječi: adolescencija, kockanje, navike, rizično ponašanje.

* Katarina Šimić, katarinapinjuh1@gmail.com

ODREĐENJE I RAZUMIJEVANJE POJMA KOCKANJA

Adolescencija predstavlja vrijeme tranzicije ne samo za adolescente već i za njihove roditelje. Razdoblje adolescencije prepoznatljivo je po različitim rizicima i mogućnostima (Levesque, 2018). Adolescenti žele što prije odrasti, biti autonomni i donositi odluke koje su karakteristične za razdoblje odrasle dobi. Rizična ponašanja javljaju se već u ranoj adolescenciji i nisu nova pojava, ali predstavljaju opasnost za zdravlje adolescenta. Niz recentnih istraživanja (Ahmad Zaki i sur., 2013; Cohen, 2013; Murphey i sur., 2013) potvrđuje kako adolescenti u dobi od 13 do 18 godina pokazuju sve veću sklonost rizičnim ponašanjima. U početku većina adolescenata počinje s konzumiranjem duhana, zatim uz duhan konzumiraju alkohol, vremenom počinju sa zloupotrebom različitih droga koje dovode do seksualno rizičnih ponašanja te kockanjem. Skorašnja istraživanja (Beidas i sur., 2012; Mair i sur., 2015; Mair i sur., 2016) ukazuju na činjenicu kako okruženje poput vlastitoga obiteljskog doma u kojem jedan od roditelja ili čak oba kockaju pridonose pojavi problema u ponašanju. Nerijetko se događa da djeca počinju s kockanjem upravo u obiteljskom domu s roditeljima kupujući zajedno loto i bingo s mogućim dobitcima (Gupta i Pinzon, 2012).

Kockanje postaje sve raširenija pojava, posebno *online* kockanje koje omogućava pojedincu slobodu bavljenja ovom aktivnosti u svakom trenutku i na svakom mjestu, što predstavlja i veću opasnost. Patološko kockanje predstavlja poremećaj kontrole impulsa, obilježen je stalnim i ponavljajućim radnjama kockanja uz ozbiljne štetne psihološke, financijske i socijalne posljedice na pojedinca (DSM-IV). Kockarski poremećaj karakterizira preokupacija kockanjem, neuspješnim nastojanjima da se kontrolira kockanje i značajnim negativnim posljedicama na ponašanje kockara (*American*

Psychiatric Association, 2013). Općeprihvaćena definicija kockanje opisuje kao patnju pojedinca zbog gubitka društvenih normi, novca i vremena potrošenog na kockanje (Neal i sur., 2005). Slične definicije daju i dugi autori koji kockanje vide kao aktivnost koja podrazumijeva element rizika, a to su novac te gubitak ili dobitak nečeg što ima sentimentalnu ili novčanu vrijednost (Ladouceur i sur., 1999).

Autori (Jonsoon i sur., 2017) kockanje i probleme s kockanjem vide kao problem javnog zdravstva u mnogim zemljama. Aktivni kockari troše velik novac i na taj način postaju odgovorni za ogroman dio prihoda koji odlazi u kockarsku industriju (Palesen i sur., 2016). Za većinu kockara, kockanje predstavlja bezopasnu zabavu, igru, privlačnost, rekreaciju u kojoj adrenalin raste dok se očekuje rezultat pri tome ne uočavajući potencijanu opasnost (Blaszczynski i sur., 2005). Kockanje na aparatima, za razliku od tradicionalne lutrije, daje odmah rezultat oslobađajući na taj način kockara nestrpljivog čekanja. Kao dodatnu prednost igranja aparata navode animacije i glazbu (Felsher i sur., 2004). Igrači opisuju trenutke igre kao nezaboravne i ugodne, usmjereni su samo na jednu aktivnost, a to je da iskušaju sreću nadajući se dobitku, nikad gubitku. U tom stanju euforije i povišenog adrenalina zaboravljaju na sve ostalo (Schüll, 2012). Da kockanje nije bezopasna zabava, potvrđuje istraživanje (Lahnai sur., 2005) u kojem se problemi s kockanjem dovede u direktnu vezu s financijskim poteškoćama, međuljudskim odnosima, profesionalnim poteškoćama kao i kriminalnim radnjama. Gupta i Pinzon (2012) navode kako je u Kanadi maloljetnicima zabranjeno kockanje, ali legalne (lutrija, kasino, video kockanje) i samoorganizirane (karte i sportske kladionice) kockarnice kod kuće i u školi

dopuštaju neograničen pristup kockanju. Početak kockanja javlja se u razdoblju adolescencije ili u odrasloj dobi.

U posljednjih petnaestak godina u Republici Hrvatskoj se povećala ponuda, promidžbeni marketing, a samim time i potražnja za igarama na sreću, što je dovelo i do porasta broja ovisnika o njima (Torre i Zoričić, 2013). Kockanje i klađenje time su prestali biti percipirani kao socijalno devijantna pojava svojstvena osobama s margine društva, kako je to bilo do prije dva desetljeća. Kockanje, klađenje i igranje igara na sreću postali su legalne, društveno prihvaćene djelatnosti. Nažalost, to je toliko prošireno da su kockanje i klađenje za mladež postali sastavnim i obveznim dijelom odrastanja. Za razliku od droge, adolescenti kockanje percipiraju kao dopušten, prihvatljiv, čak i poželjan oblik zabave od kojeg mogu profitirati, u kojem nisu primjetne posljedice, ni zdravstvene ni socijalne (primjerice osuda okoline, stigmatizacija), zbog čega potcjenjuju ozbiljnost utjecaja i opasnosti (Bilić i Opić, 2013). Promidžba igara na sreću razvija pozitivna očekivanja i stavove prema igranju, umanjuje kritičku moć sagledavanja mogućih rizičnih posljedica igranja te veže ljude uz igranje i povećava ukupnu potrošnju igara na sreću u društvu.

Analizirajući povezanost između buduće orijentacije adolescenata i njihovog angažmana u kockanju i kockarskog rizika, autori (Berlin Laftam i sur., 2019) među učenicima u devetom razredu osnovne škole i učenicima u drugom razredu srednje škole u Stockholmu (N=11.661), došli su do zaključka kako su adolescenti obuhvaćeni istraživanjem skloni kockanju i rizičnim ponašanjima. Današnji mladi žive u društvu u kojem se kockanje smatra društveno prihvatljivim ponašenjem i ne vide njegove negativne posljedice, a tome doprinosi oglašavanje kockarskih usluga (Calado i sur.,

2017). Recentna istraživanja (Fröberg i sur., 2015; Turner i sur., 2017) o kockanju pokazuju kako mladi dosta vremena posvećuju kockanju, zanemarujući pri tome ne samo školske aktivnosti nego i socijalne. U čimbenike rizika, uz kockanje, mogu se javiti i druga problematična ponašanja poput zloupotreba alkohola, droga, simptomi depresije, antisocijalno ponašanje i loš akademski uspjeh (Downling i sur., 2017).

Programi prevencije kockanjem izazvanih poremećaja i programi pomoći kockanjem zahvaćenih osoba moraju biti znatno umreženi u institucije sustava, ali i u širu društvenu zajednicu. Moraju se provoditi dovoljno dugo, a u nekim segmentima se moraju provoditi trajno. Preventivne kampanje trebale bi biti masovne. Cilj preventivnih akcija (Torre i Zoričić, 2013) jest odvratiti osobe koje ne kockaju od eventualnog početka kockanja, osobe koje kockaju odvratiti od problemskog kockanja, a osobe koje problemski kockaju otkriti u što ranijem razdoblju i pomoći im u što ranijoj fazi.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati učestalost kockanja adolescenata u Dubrovniku. Specifični ciljevi su ispitati najčešće oblike kockanja u populaciji srednjoškolaca, te postoji li razlika u učestalosti kockanja kod ispitanika koji pohađaju gimnaziju i ispitanika koji pohađaju srednje strukovne škole. Nadalje, cilj istraživanja je ispitati postoji li korelacija između sociodemografskih obilježja ispitanika (spol, obrazovanje i radni status roditelja, broj članova obitelji te školski uspjeh učenika) i učestalosti kockanja.

Zadaci istraživanja

Iz postavljenog cilja proizlaze sljedeći zadaci istraživanja:

Ispitati učestalost kockanja adolescenata u Dubrovniku.

Ispitati koji su oblici kockanja najzastupljeniji među adolescentima u Dubrovniku.

Ispitati postoji li razlika u kockanju učenika koji pohađaju gimnaziju i učenika koji pohađaju srednje strukovne škole.

Ispitati javljaju li se razlike u intenzitetu kockanja adolescenata s obzirom na dob, spol, školski uspjeh te obiteljske prilike (broj članova obitelji, obrazovanje i radni status roditelja).

Hipoteze istraživanja

Za svaki od zadataka utvrđena je i relevantna hipoteza.

H1: Više od 50% ispitanika je bar jednom u životu igralo igre na sreću, u bilo kojem obliku.

H2: Najzastupljeniji oblik kockanja među adolescentima u Dubrovniku je sportska kladionica.

H3: Učenici koji pohađaju gimnaziju kockaju u manjoj mjeri od učenika koji pohađaju strukovne škole.

H4: Ispitanici kockaju intenzivnije nego ispitanice.

H5: Postoji statistički značajna razlika između intenziteta kockanja, školskog uspjeha učenika i stupnja obrazovanja njihovih roditelja.

Uzorak ispitanika

U istraživanju su sudjelovali učenici srednjih škola (N= 162) iz Dubrovnika; od toga su dvije gimnazije (Matematička gimnazija i Ekonomska gimnazija) i dvije strukovne škole (Pomorsko–tehnička škola i Ekonomska i trgovačka škola). Uzorak istraživanja je relativno homogen elementima namjernog i prigodnog.

Iz Tablice 1. razvidno je da su uzorak istraživanja najvećim djelom činili učenici (65,4%), dok je učenica znatno manje (34,6%). Veći dio sudionika istraživanja dolazi iz srednjih strukovnih škola (54,9%), a nešto manje iz gimnazije (45,1%). Prosječna dob sudionika je 17 godina (63%), najveći broj sudionika pohađa treći razred (66%), a u prošloj školskog godini ostvarili su vrlodobar uspjeh.

Iz Tablice 2. razvidno je kako najveći broj sudionika živi kod kuće s oba roditelja (82,7%), mali dio sudionika živi samo s majkom (11,7%), a samo s ocem tek 5,6 % sudionika. I ovdje je vidljiv trend smanjenog broja djece pa tako najveći broj sudionika ima jedno ili dvoje braće/sestara (44,4%, 30,2%), a manji broj sudionika ima četvero ili petero braće/sestara (3,1% i 1,2%). Uzimajući u obzir stupanj obrazovanja roditelja, vidljivo je kako skoro podjednak broj majki sudionika ima završenu srednju školu i završen fakultet (36,4% i 35,2%), a mali broj majki ima završenu samo osnovnu školu (2,5 %). U okviru odgovora sudionika o obrazovanju oca, najfrekventniji su odgovori koji se odnose na završenu srednju školu (37,7%), dok ih najmanje ima završenu samo osnovnu školu (4,3%). Zanimljiv je podatak kako 1,9% sudionika nije dalo nikakav odgovor o obrazovanju roditelja. Skoro svi roditelji sudionika istraživanja su u radnom

odnosu (po 80,9% majki i očeva), manji broj majki je umirovljeno (0,6%), a jedan manji dio očeva sudionika je nezaposleno (4,9%).

Tablica 1. *Generalna sociodemografska obilježja sudionika istraživanja (N=162)*

Varijabla	Grupa	N	%
Spol	Muški	106	65,4
	Ženski	56	34,6
	Ukupno	162	100,0
Dob	15 godina	16	9,9
	16 godina	26	16,0
	17 godina	102	63,0
	18 godina	16	9,9
	19 godina	2	1,2
	Ukupno	162	100,0
Vrsta škole	Strukovna škola	89	54,9
	Gimnazija	73	45,1
	Ukupno	162	100,0
Razred	Prvi	18	11,1
	Drugi	35	21,6
	Treći	107	66,0
	Četvrti	2	1,2
	Ukupno	162	100,0
Školski uspjeh u prethodnoj školskoj godini	Nedovoljan	3	1,9
	Dovoljan	13	8,0
	Dobar	59	36,4
	Vrlo dobar	63	38,9
	Odličan	24	14,8
	Ukupno	162	100,0

Tablica 2. Sociodemografska obilježja o statusu obitelji, stupnju obrazovanja i zaposlenju roditelja sudionika istraživanja (N=162)

Varijabla	Grupa	N	%
<i>Živim...</i>	S oba roditelja	134	82,7
	Samo s majkom	19	11,7
	Samo s ocem	9	5,6
	Ukupno	162	100,0
<i>Broj braće i sestara</i>	0	17	10,5
	1	72	44,4
	2	49	30,2
	3	17	10,5
	4	5	3,1
	5	2	1,2
	Ukupno	162	100,0
<i>Stupanj obrazovanja majke</i>	Završena osnovna škola	4	2,5
	Završena srednja škola	59	36,4
	Završena viša škola	29	17,9
	Završen fakultet	57	35,2
	Završen magisterij ili doktorat	13	8,0
	Ukupno	162	100,0
<i>Stupanj obrazovanja oca</i>	Bez odgovora	3	1,9
	Završena osnovna škola	7	4,3
	Završena srednja škola	61	37,7
	Završena viša škola	31	19,1
	Završen fakultet	49	30,2
	Ukupno	162	100,0
<i>Zaposlenost majke</i>	Bez odgovora	1	,6
	Zaposlena	131	80,9
	Nezaposlena	29	17,9
	U mirovini	1	,6
	Ukupno	162	100,0
<i>Zaposlenost oca</i>	Bez odgovora	6	3,7
	Zaposlen	131	80,9
	Nezaposlen	8	4,9
	U mirovini	17	10,5
	Ukupno	162	100,0

Instrument istraživanja

U istraživanju su korištena dva upitnika. Prvo su **Upitnikom o općim sociodemografskim podacima** ispitani ključni sociodemografski podaci sudionika – spol, dob, vrsta škole koju pohađaju, razred, školski uspjeh u prethodnoj godini i obiteljske prilike (broj članova obitelji, obrazovanje i radni status roditelja). Za potrebe drugog dijela istraživanja, primijenjen je **Upitnik aktivnosti kockanja (Ricijaš, Dodig, Huić i Kranželić, 2011)** ispitujući učestalost sudjelovanja u različitim oblicima kockanja. Upitnik se sastoji od 31 pitanja, od kojih prvih osam zahtijeva odgovor DA ili NE i ispituje naviku kockanja. Zatim je postavljeno osam pitanja kojima se ispituje učestalost kockanja i tom prilikom korištena je Likertova skala petostupanjska (1-svaki dan, 2-nekoliko puta tjedno, 3-jednom tjednom, 4-jednom mjesečno, 5-jednom godišnje). Treći dio upitnika sastojao se od trinaest tvrdnji kojima se ispituju štetne psihosocijalne posljedice kockanja te stupanj ozbiljnosti problema s kockanjem. Tih trinaest tvrdnji podijeljeno je na kategorije koje se odnose na psihološke, socijalne i financijske posljedice. I ovdje je korištena Likertova petostupanjska skala (1- nikad, 2- rijetko, 3- ponekad, 4-često, 5-uvijek).

Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno 2018. godine u Dubrovniku uz suglasnost ravnatelja, stručnih suradnika i profesora. Sudjelovanje u istraživanju bilo je u potpunosti anonimno, individualno i dobrovoljno. Na početku, učenici su bili upoznati s osnovnim ciljem i svrhom istraživanja (usmeno i pismeno na samom upitniku), uz napomenu da će se dobiveni rezultati koristiti u svrhe

izrade znanstveno-istraživačkog rada. Ispunjavanje upitnika trajalo je 45 minuta, a provedeno je po principu *olovka-papir*.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

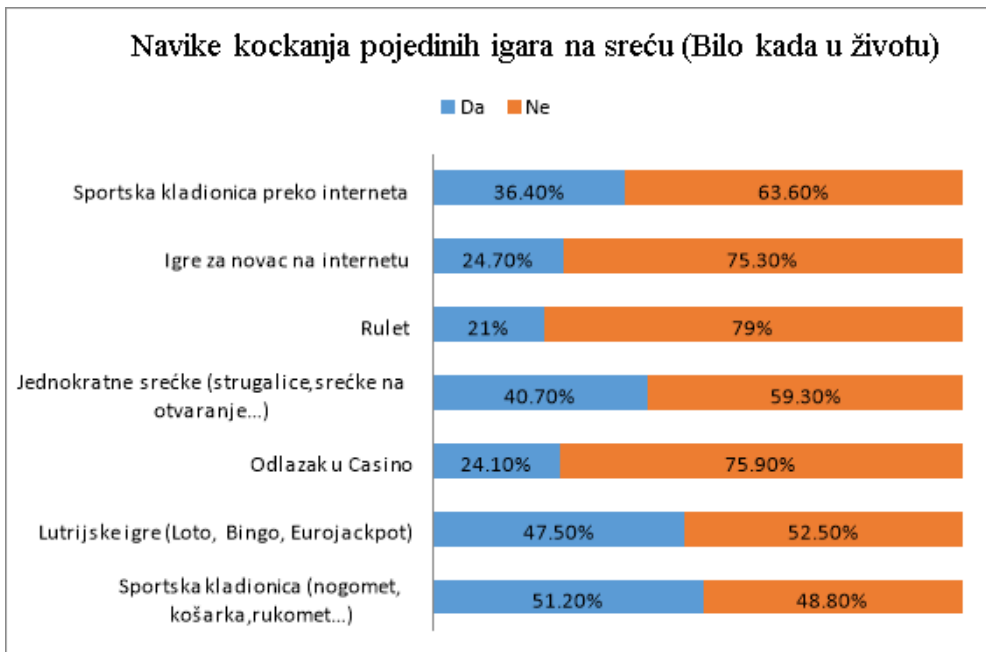
Sukladno rezultatima dosadašnjih recentnih istraživanja (Ricijaš i sur., 2011; Blić i Opić, 2013; Dodig Hundrić i sur., 2016), koja u većoj mjeri ukazuju na problematiku dostupnosti kockanja maloljetnim osobama, upitnikom korištenim u ovom istraživanju došlo se do podataka da je više od pola sudionika sudjelovalo u nekom obliku kockanja (78,4%), dok samo manji broj učenika (21,6%) nikad nije kockao, što prikazuje Tablica 3.

Tablica 3. *Učestalost kockanja adolescenata u Dubrovniku*

	N	%
Broj učenika koji su kockali bilo kada u životu	127	78,4
Broj učenika koji nisu nikada kockali	35	21,6
Ukupno	162	100

Dobiveni podaci nisu iznenađujući ako uzmemo u obzir dostupnost adolescentima kladionica koje su otvorene uz same škole i gotovo nikakve provjere maloljetnika dopuštajući im slobodne ulaze. S obzirom da su potvrđeni rezultati istraživanja koji ukazuju na to da više od pola srednjoškolaca ima neki doticaj s kockanjem, u potpunosti je potvrđena prva hipoteza koja glasi: ***Više od 50% ispitanika je bar jednom u životu igralo igre na sreću, u bilo kojem obliku.*** Podaci predstavljeni na Slici 1. ukazuju da su se adolescenti najvećim dijelom susretali i boravili u sportskom kladionicom (51,20%), zatim su se okušali u lutrijskim igrama kao što su *Loto, Bingo, Eurojackpot* (47,50%), a najmanji broj učenika igrao je rulet

(21%). Rezultat je očekivan budući da je otvaranje sportskih kladionica svakodnevno u porastu čineći ih tako najdostupnijim u odnosu na druge igre na sreću. Poražavajuća je i činjenica kako adolescenti ne moraju imati kladionicu u blizini škole ili obiteljskog doma, već mogu iz udobnosti vlastite sobe koristiti neprimjetno različite usluge igara na sreću.

Slika 1. Grafički prikaz navika kockanja i igranja pojedinih igara na sreću bilo kad u životu ($N=162$)

Detaljan uvid u rezultate predstavljen je u Tablici 4. kroz učestalost navika kockanja za pojedine vrste igara na sreću (od svakodnevne do godišnje razine). Vidi se kako se većina sudionika nije izjasnila o navedenom, što ukazuje na to da najvjerojatnije većina njih i ne kocka, te su uzeti u obzir i interpretirani samo odgovori onih koji su se izjasnili da su kockali na bilo koji način. Ako uzmemo u obzir tjednu razinu kockanja i iz

ovih rezultata, razvidno je da je najzastupljenija sportska kladionica sa 31,3% (od čega svaki dan 3,7%, nekoliko puta tjedno 13,0% te jednom tjedno 13,6%), a najmanje rulet (7,4%, od čega svaki dan 1,2%, nekoliko puta tjedno 2,5%, a jednom tjedno 3,7%).

Tablica 4. Učestalost navika kockanja za pojedine vrste igara na sreću (N=162)

Aktivnost	Svaki dan	Nekoliko puta tjedno	Jednom tjedno	Jednom mjesečno	Jednom godišnje	Ukupno	Bez odgovora
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Sportska kladionica (nogomet, košarka, rukomet...)	6 3,7	21 13,0	22 13,6	24 14,8	9 5,6	82 50,6	80 49,4
Lutrijske igre (Loto, Bingo, Eurojackpot)	3 1,9	4 2,5	9 5,6	27 16,7	32 19,8	75 46,3	87 53,7
Casino	3 1,9	3 1,9	9 5,6	13 8,0	10 6,2	38 23,5	124 76,5
Jednokratne srećke (strugalice, srećke na otvaranje...)	5 3,1	2 1,2	6 3,7	21 13,0	32 19,8	66 40,7	96 59,3
Rulet	2 1,2	4 2,5	6 3,7	9 5,6	12 7,4	33 20,4	129 79,6
Igre za novac na internetu	2 1,2	9 5,6	7 4,3	13 8,0	8 4,9	39 24,1	123 75,9
Sportska kladionica preko interneta	6 3,7	16 9,9	13 8,0	15 9,3	8 4,9	58 35,8	104 64,2

Razlike u intenzitetu kockanja adolescenata iz Dubrovnika u odnosu na školu koju pohađaju

U cilju utvrđivanja eventualnih razlika u intenzitetu kockanja adolescenata iz uzorka s obzirom na vrstu škole u koju idu, pristupilo se računanju hi-kvadrat testa za svaku pojedinačnu kockarsku aktivnost, što prikazuje Tablica 5.

Tablica 5. *Utvrđivanje mogućih razlika u intenzitetu kockanja po pojedinačnim kockarskim igrama u odnosu na vrstu škole*

Aktivnost	Strukovna škola	Gimnazija	χ^2	p
	DA	DA		
Sportska kladionica (nogomet, košarka, rukomet...)	26,7%	24,2%	1,332	0,028*
Lutrijske igre (Loto, Bingo, Eurojackpot)	26,1%	21,1%	1,884	0,017*
Casino	15,5%	8,1%	2,487	0,011*
Jednokratne srećke (strugalice, srećke na otvaranje...)	24,8%	15,5%	2,093	0,197
Rulet	14,9%	5,6%	5,468	0,019*
Igre za novac na internetu	14,9%	9,3%	0,651	0,420
Sportska kladionica preko interneta	23,0%	13,0%	2,504	0,082

**rezultat značajan na 0.01 nivou

*rezultat značajan na 0.05 nivou

Dobiveni rezultati pokazuju da učenici strukovne škole u većoj mjeri kockaju u odnosu na učenike koji pohađaju gimnaziju, a kod većine igara na sreću (sportske kladionice, lutrijske igre, casino i rulet) postoje statistički značajne razlike s obzirom na vrstu škole sudionika, dok su razlike u kockanju sa jednokratnim srećkama, igrama za novac na internetu te sportske kladionice preko interneta evidentne, ali ne i statistički značajne.

Tablica 6. *Frekvencije intenziteta kockanja po pojedinačnim kockarskim igrama u odnosu na vrstu škole u koju sudionici istraživanja idu*

Aktivnost	Škola	Svaki dan	Nekoliko puta tjedno	Jednom tjedno	Jednom mjesečno	Jednom godišnje
		%	%	%	%	%
Sportska kladionica (nogomet, košarka, rukomet...)	Strukovna škola	4,9	12,2	14,6	17,1	3,7
	Gimnazija	2,4	13,4	12,2	12,2	7,3
Lutrijske igre (Loto, Bingo, Eurojackpot)	Strukovna škola	2,7	2,7	5,3	16,0	29,3
	Gimnazija	1,3	2,7	6,7	20,0	13,3
Casino	Strukovna škola	7,9	7,9	15,8	15,8	18,4
	Gimnazija	0	0	7,9	18,4	7,9
Jednokratne srečke (strugalice, srečke na otvaranje...)	Strukovna škola	6,1	1,5	3,0	15,2	36,4
	Gimnazija	1,5	1,5	6,1	16,7	12,1
Rulet	Strukovna škola	6,1	12,1	12,1	18,2	24,2
	Gimnazija	0	0	6,1	9,1	12,1
Igre za novac na internetu	Strukovna škola	2,6	15,4	7,7	25,6	10,3
	Gimnazija	2,6	7,7	10,3	7,7	10,3
Sportska kladionica preko interneta	Strukovna škola	5,2	17,2	13,8	19,0	8,6
	Gimnazija	5,2	10,3	8,6	6,9	5,2

Iz Tablice 6. razvidno je koliko često adolescenti obuhvaćeni istraživanjem igraju pojedinu igru s obzirom na vrstu škole koju pohađaju. Sukladno tome, na tjednoj razini (svaki dan, jednom i više puta tjedno) sportsku kladionicu igra 31,7% učenika strukovnih škola, *casino* njih 31,6%, a rulet 30,3%, dok su najzastupljenije sportske kladionice preko interneta 36,2%. Najmanje frekventne kockarske aktivnosti učenika gimnazije na tjednoj razini

(svaki dan, nekoliko puta ili jednom tjedno) su rulet 6,1%, *casino* 7,9% i lutrijske igre 10,7%.

Razlike u intenzitetu kockanja adolescenata iz Dubrovnika u odnosu na spol

U cilju utvrđivanja eventualnih razlika u intenzitetu kockanja adolescenata iz uzorka s obzirom na spol, izračunat je hi-kvadrat test za svaku pojedinačnu kockarsku aktivnost, što je razvidno iz Tablice 7.

Tablica 7. *Utvrđivanje mogućih razlika u intenzitetu kockanja po pojedinačnim kockarskim igrama u odnosu na spol sudionika istraživanja*

Aktivnost	Muški	Ženski	χ^2	p
	DA	DA		
Sportska kladionica (nogomet, košarka, rukomet...)	45,3%	5,6%	41,754	.000**
Lutrijske igre (Loto, Bingo, Eurojackpot)	30,4%	16,8%	7,983	0,049*
Casino	22,4%	1,2%	19,107	.000**
Jednokratne srećke (strugalice, srećke na otvaranje...)	24,2%	16,1%	1,308	0,031*
Rulet	19,9%	0,6%	18,448	.000**
Igre za novac na internetu	21,7%	2,5%	13,648	.000**
Sportska kladionica preko interneta	33,5%	2,5%	29,187	.000*

**rezultat značajan na 0.01 nivou

*rezultat značajan na 0.05 nivou

Tablica 7. jasno prikazuje kako muški ispitanici u većoj mjeri kockaju od ženskih ispitanika. Najveće su razlike kod kockarskih aktivnosti kao što su sportska kladionica, casino, rulet, igre za novac na internetu i sportska kladionica preko interneta.

Intenzitet kockanja po pojedinačnim kockarskim igrama s obzirom na spol sudionika istraživanja, prikazan u Tablici 8, ukazuje kako muški sudionici istraživanja najčešće (jednom tjedno ili češće) sudjeluju u sljedećim igrama: sportske kladionice preko interneta (58,6%), sportske kladionice (57,3%), igre za novac na internetu (41%) i kasino (39,5%), dok je učestalost kockanja za navedene aktivnosti na tjednoj razini za ženske sudionike drastično manja.

Tablica 8. *Intenzitet kockanja po pojedinačnim kockarskim igrama s obzirom na spol sudionika*

Aktivnost	Spol	Svaki dan	Nekoliko puta tjedno	Jednom tjedno	Jednom mjesečno	Jednom godišnje
		%	%	%	%	%
Sportska kladionicu (nogomet, košarka, rukomet...)	Muški	7,3	24,4	22,0	28,0	7,3
	Ženski	0	1,2	4,9	1,2	3,7
Lutrijske igre (Loto, Bingo, Eurojackpot)	Muški	4,0	4,0	5,3	26,7	24,0
	Ženski	0	1,3	6,7	9,3	18,7
Casino	Muški	7,9	7,9	23,7	34,2	21,1
	Ženski	0	0	0	0	5,3
Jednokratne srečke (strugalice, srečke na otvaranje...)	Muški	7,6	1,5	6,1	16,7	28,8
	Ženski	0	1,5	3,0	15,2	19,7
Rulet	Muški	6,1	12,1	18,2	27,3	33,3
	Ženski	0	0	0	0	3,0
Igre za novac na internetu	Muški	5,1	20,5	15,4	30,8	17,9
	Ženski	0	2,6	2,6	2,6	2,6
Sportska kladionica preko interneta	Muški	10,3	27,6	20,7	20,7	13,8
	Ženski	0	0	1,7	5,2	0

Ženski dio uzorka obuhvaćenog ovim istraživanjem najčešće sudjeluje u igrama jednom godišnje i to najviše u sljedećim igrama: jednokratne srećke (19,7%) i lutrijske igre: *Loto*, *Bingo*, *Eurojackpot* listići (18,7%). Iz dobivenih rezultata moguće je potvrditi da postoje razlike u kockarskim aktivnostima među srednjoškolcima u Dubrovniku s obzirom na spol na način da učenici kockaju intenzivnije i učestalije od učenica.

Relacije između intenziteta kockanja, školskog uspjeha i obrazovanja roditelja sudionika istraživanja

Relacije između intenziteta kockanja i školskog uspjeha te intenziteta kockanja i stupnja obrazovanja roditelja istražene su pomoću koeficijenta Pearsonove linearne korelacije (Tablica 9).

Obavljene su preliminarne analize da bi se dokazalo zadovoljenje pretpostavke o normalnosti, linearnosti i homogenosti varijance. Izračunata je linearna korelacija između intenziteta kockanja i školskog uspjeha te intenziteta kockanja i stupnja obrazovanja roditelja sudionika istraživanja.

Tablica 9. *Vrijednosti korelacija intenziteta kockanja, školskog uspjeha i stupnja obrazovanja roditelja sudionika istraživanja*

		Školski uspjeh	Stupanj obrazovanja roditelja
Intenzitet kockanja	Pearsonov koeficijent korelacije (r)	-,453(**)	-,642(*)
	Koeficijent značajnosti (p)	,000	,017

**rezultat značajan na 0.01 nivou

*rezultat značajan na 0.05 nivou

Dobiveni rezultati ukazuju na postojanje statistički značajne povezanosti između intenziteta kockanja, školskog uspjeha i stupnja

obrazovanja roditelja, s tim da je korelacija u oba slučaja negativna i statistički značajna, što upućuje da slabiji školski uspjeh te slabiji stupanj obrazovanja roditelja nužno upućuju na veći i intenzivniji angažman u kockanju sudionika istraživanja.

RASPRAVA

Slične rezultate dobili su (Ricijaš i sur., 2016) provodeći istraživanje na 2.072 učenika gimnazije i strukovne škole u sedam gradova. U istraživanju je sudjelovao jednak broj učenika i učenica koji su se u velikom broju okušali u nekom obliku kockanja (72, 9%), od kojih su na prvom mjestu sportske kladionice. Zabrinjavajuće je to što čak 12,9% sudionika zadovoljava kriterije za visoku razinu problema povezanih s kockanjem. Ranije istraživanje (Dodig i Ricijaš, 2011) provedeno na srednjoškolcima (N=261) također potvrđuje navedene rezultate. Istraživanja drugih autora (Bilić i Opić, 2013) potvrđuju da su najzastupljeniji oblici kockanja adolescenata u urbanim sredinama jednokratne srećke.

Budući da su to dva oblika kockanja koja su svim adolescentima vrlo lako dostupna, ni jedni ni drugi dobiveni rezultati nisu, nažalost, začuđujući. U skladu s dobivenim rezultatima može se konstatirati da je hipoteza koja glasi: "*Najzastupljeniji oblik kockanja među adolescentima u Dubrovniku je sportska kladionica*" – **prihvaćena**.

Istraživanje koje su proveli (Wilber i Protenza, 2006) ukazuje kako američki adolescenti nemaju mogućnost pristupa igrama na sreću jer su rezervirane samo za odrasle. Felsher i sur., (2004), provodeći studiju na srednjoškolcima u Minnesoti, došli su za zaključka kako je 10% srednjoškolaca (dječaka) prijavilo igranje kladionice. S obzirom na dobivene

rezultate možemo reći da je hipoteza koja glasi "*Učenici strukovne škole intenzivnije kockaju od učenika gimnazije*" – **potpuno prihvaćena**. Provedeno istraživanje kompatibilno je s istraživanjem drugih autora koji su se bavili ovom problematikom, što potvrđuje istraživanje (Delfabro i sur., 2016) ukazujući na zabrinutost novog trenda *online* kockanja među adolescentima i promicanje kockanja putem društvenih mreža. Dobiveni rezultati u skladu su s ranijim rezultatima istraživanjima (Bilić i Opić, 2013) koji su utvrdili da su kockanju skloniji učenici u odnosu na učenice iste dobi. Rezultat nije iznenađujući pogotovo ako se uzme u obzir još uvijek prisutna tradicionalna struktura prema kojoj ženama nije mjesto u kladionicama. Autor Laftman (2013) ispitujući učenike devetih razreda osnovne škole i učenike drugih razreda srednje škole zaključuje kako su djevojke prijavile manju vjerojatnost kockanja od dječaka. I druge studije (Calado i sur., 2017; Downing i sur., 2017) potvrđuju ove rezultate.

Dobiveni rezultati u skladu su sa svim dosadašnjim recentnim istraživanjima (Dodig i Ricijaš, 2011; Bilić i Opić, 2013; Bilić, 2012). S obzirom na utvrđene statistički značajne razlike glede spola ispitanika i intenziteta kockanja, moguće je u potpunosti prihvatiti hipotezu koja glasi: ***Ispitanici kockaju intenzivnije nego ispitanice***. Zanimljivo je da je istraživanje (Softić i sur., 2013) pokazalo rezultate kako naobrazba roditelja, oca i majke nema utjecaja na učestalost kockanja adolescenata. Autori (Bilić i Opić, 2013) su istražujući fenomen ovisnosti o kockanju utvrdili kako je kod učenika koji češće kockaju veća proporcija majki s višim i visokim obrazovanjem. Ovakav podatak moguće je objasniti nedostatkom praćenja djece od strane visokoobrazovanih majki koje – zbog angažiranosti na svojim poslovima – provode manje vremena sa svojom djecom te zbog toga slabije

nadziru njihovo provođenje slobodnog vremena. S druge strane, dobiveni podatak da slabiji školski uspjeh upućuje na veći i intenzivniji angažman kockanja, u skladu je sa prije provedenim istraživanjima. Bilić i Opić (2013) došli su do istog zaključka u svom istraživanju. S obzirom da su statistički značajne razlike utvđene između intenziteta kockanja, školskog uspjeha i stupnja obrazovanja roditelja, kako je i pretpostavljeno, postavljena hipoteza koja glasi: "*Postoji statistički značajna razlika između intenziteta kockanja, školskog uspjeha učenika i stupnja obrazovanja njihovih roditelja*" **potpuno je prihvaćena.**

ZAKLJUČAK

Kockanje mladih mnogi ne vide kao štetnu aktivnost smatrajući kako je riječ o zabavi koja je prolazna i fazi eksperimentiranja koja će odrastanjem prestati, ni ne sluteći da se radi o opasnoj ovisnosti. Roditeljski pozitivan stav prema kockanju i uključivanje djece u kockanje doprinosi implicitnoj poruci kako je kockanje bezopasno. Kockanje vide kao jednostavan i brz način zarade. Adolescenti koji se bave kockanjem pokazuju povećanu razinu problematičnih simptoma kockanja, a relativno malo je onih koji traže pomoć. Uz problem kockanja javljaju se socijalne, financijske i zdravstvene poteškoće. Kako istraživanja pokazuju, kockanje se češće javlja kod starijih adolescenata koji žive s jednim roditeljem (najčešće s majkom), pripadnicima etničkih manjina te kod djece koja u obitelji već imaju poznatu povijest kockanja. Rezultati koje smo dobili istraživanjem potvrdili su kako je kockanje među srednjoškolcima u Dubrovniku izuzetno zastupljeno, bez obzira pohađaju li gimnaziju ili strukovnu školu. Istraživanje je potvrdilo kako, ipak, nešto manje kockaju gimnazijalci, što možemo pokušati tumačiti

brojnijim obvezama koje imaju i zahtjevnijim nastavnim programom koji prolaze.

Muškarci kockaju više od žena, ali i žene postaju sve ovisnije o različitim igrama na sreću. Očekivano, najzastupljeniji oblik kockanja predstavljaju sportske kladionice koju su dostupne srednjoškolicima i koje su strateški smještene čak i u sama školska dvorišta. Dobiveni rezultati upućuju i alarmiraju ne samo javnost već prije svega roditelje i stručno osoblje škola da je krajnje vrijeme da se ozbiljno pozabavimo ovim problemom na svim razinama. Uz suradnju i snažno partnerstvo roditelja i nastavnog osoblja, možemo smanjiti interes za kockanjem i eksperimentiranjem s različitim igrama na sreću posvećujući se djeci i kreirajući stimulatívno okruženje u kojem će se nalaziti korisne aktivnosti.

GAMBLING - FUN OR DANGEROUS ADDICTION?

Abstract

In the last few years, gambling research is all about, and the theme is more current and represented due to serious consequences (social, family, moral) caused by it . The aim of the paper is to examine the frequency and gambling habits of high school students in Dubrovnik, as well as to determine whether there is a correlation between sociodemographic characteristics of the respondents and the frequency of gambling. In the study, 162 secondary school students from Dubrovnik (Grammar schools and Vocational Secondary Schools) participated in the study, with the male representation being higher (N = 106, 65.4%) than female (N = 56, 34.6%). To answer the set goal, we used two instruments: Questionnaire on General Sociodemographic Data, and Gambling Activity Questionnaire (Ršion, Dodig, Huić, and Kranzelić,2011).The results showed that 78.4% of the enrolled students played games of chance (in any form) at least once in their life, and only 21.6% of the participants had never used any form of happiness. Sports betting (51.20%) was the most common form of gambling in Dubrovnik. Then, they followed lottery games like Lotto, Bingo and Eurojackpot (47.50%), while the least represented was roulette

(21%). Given the socio-demographic characteristics of the sample, it was found that male-female students gambled more than female gender peers, and considering the type of school they were attending, it was found that the grammar school students were less skilful than the students of vocational secondary schools. The obtained results could serve as guidelines for planning the development of adolescent risk prevention programs.

Key words: adolescence, gambling, habits, risk behavior.

REFERENCE

- Ahmad Zaki, R., Isahak, M., Yusof, N. (2013). First report on Malaysian Clearinghouse Centre for Adolescent Health. Malaysia: Department of Social and Preventive Medicine, *Journal of Child and Family Studies*, Vol. 25, Issue 11, 3204–3213.
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- Beidas, R. S., Edmunds, J. M., Marcus, S. C., Kendall, P. C. (2012). Training and consultation to promote implementation of an empirically supported treatment: A randomized trial. *Psychiatric Services*, 63, 660–665.
- Bilić, V., Opić, S. (2013.) Adolescentsko kockanje: uloga spola, nekih obiteljskih i školskih čimbenika. *Školski vjesnik*. URL: <http://hrcak.srce.hr/112412>
- Blaszczynski, A., Sharpe, L., Walker, M., Shannon, K., & Coughlan, M.-J. (2005). Structural characteristics of electronic gaming machines and satisfaction of play among recreational and problem gamblers. *International Gambling Studies*, 5, 187–198.
- Cohen J. (2013). Global tobacco epidemic and public health response [PowerPoint slides]. Available at: <http://www.cdc.gov/about/grand-rounds/archives/2012/pdfs/GR-Tobacco-ALL-FINAL-Jul24.pdf>.
- Calado, F., Alexandre, J., & Griffiths, M. D. (2017). Prevalence of adolescent problem gambling: A systematic review of recent research. *Journal of Gambling Studies*, 33, 1–28.
- Delfabbro, P., King, Daniel L., Derevensky Jeffrey L. (2016). Adolescent Gambling and Problem Gambling: Prevalence, Current Issues, and Concerns. *Current Addiction Reports*. Volume 3, Issue 3, pp 268–274.
- Dodig, D., Ricijaš, N. (2011.) Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata. // *Ljetopis socijalnog rada*. 18 (2011.), 1. URL: <http://hrcak.srce.hr/file/102562>
- Downling, N. A., Merkouris, S. S., Greenwood, C. J., Oldenhof, E., Toumbourou, J. W., & Youssef, G. J. (2017). Early risk and

- protective factors for problem gambling: A systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Clinical Psychology Review*, 51, 109–124.
- Felsher JR, Derevensky JL, Gupta R. Lutrija među mladima: implikacije za prevenciju i socijalnu politiku. *J Gambl Stud*. 2004; 20 (2): 127-53.10 F
- Fröberg, F., Rosendahl, I. K., Abbott, M., Romlid, U., Tengström, A., & Hallqvist, J. (2015). The incidence of problem gambling in a representative cohort of Swedish female and male 16–24 year-olds by socio-demographic characteristics, in comparison with 25–44 year-olds. *Journal of Gambling Studies*, 31, 621–641.
- Gupta, R. Pinzon, J.L. (2012). Gambling in children and adolescents. *Paediatr Child Health*, 17(5):263-4.
- Jonsson, J., Abbott, M. W., Sjöberg, A., & Carlbring, P. (2017). Measuring gambling reinforcers, over consumption and fallacies: The psychometric properties and predictive validity of the Jonsson-Abbott Scale. *Frontiers in Psychology*, 8, 1807.
- Ladouceur R, Boudreault N, Jacques C, Vitaro F. Patološko kockanje i srodni problemi adolescenata. *J Child Adolesc Subst Abuse* 1999; 8 (4): 55-68.
- Låftman, S. B., Alm, S., Sandahl, J., & Modin, B. (2019). Future orientation among students exposed to school bullying and cyberbullying victimization. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15, 605.
- Lahn, J. (2005). Gambling among offenders: Results from an Australian survey. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 49, 343–355.
- Levesque, Roger, J. R. (2018). Risk behavior. In: Levesque R.J.R. (eds) *Encyclopedia of Adolescence*. Springer, Cham.
- Mair C., Lipperman-Kreda, S., Gruenewald, P. J., Bersamin, M., Grube, J. W. (2015). Adolescent drinking risks associated with specific drinking contexts. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research*, 39 (9) pp. 1705-1711.

- Mair, C., Ponicki, W.R., Gruenewald, P.J. (2016). Reducing risky sex among college students: Prospects for context-specific interventions. *AIDS and Behavior*, 20 (Suppl. 1) pp. S109-S118.
- Murphey D., Barry M., Vaughn B. (2013). Adolescent health highlight: use of illicit drugs. Available at:<http://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2013/09/Illicit-drug-use>.
- Neal, P. N., Delfabbro, P. H., & O'Neil, M. G. (2005). Problem gambling and harm: Towards a national definition.
- Pallesen, S., Molde, H., Mentzoni, R. A., Hanss, D., & Morken, A. M. (2016). Omfang av penge- og dataspillproblemer i Norge 2015 [Scope of money and video game problems in Norway 2015]
- Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A.; Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja. *Kriminologija i socijalna integracija*. Vol 24 Br 2.
- Schüll, N. D. (2012). *Addiction by design: Machine gambling in Las Vegas*. New Jersey: Princeton University Press.
- Softić, J., Brdarević, M., Habibović, S., Telalović, M., Kasper, S., Awad, H. (2013.) Spreading of gambling games among the secondary school students in the municipalities of Zenica and Kakanj, Bosnia and Herzegovina. *Medicinski Glasnik*, 10(2).
- Torre, R. I Zoričić, Z. (2013.) *Kockanje i klađenje – od zabave do ovisnosti*. Zagreb: HSKLA – Hrvatski savez klubova liječenih alkoholičara.
- Turner, N. E., Elton-Marshall, T., Shi, J., Wiebe, J., Boak, A., van der Maas, M., & Mann, R. E. (2017). Cross validation of the gambling problem severity subscale of the Canadian Adolescent Gambling Index (CAGI/GPSS) on a sample of Ontario high school students. *Journal of Gambling Studie*.
- Vesti Krstarice (2011.) Kampanja "Odgovorno kockanje" - upozorenje ili mamac. URL: <https://vesti.krstarica.com/drustvo/kampanja-odgovorno-kockanje-upozorenje-ili-mamac/>
- Wliver, Mary. K., Potenza, Marc, N. (2006). Adolescent Gambling. *Psychiatry* 3 (10): 40–48.